

Håndtering af store dyr

Håndtering af kvæg

Artiklen er skrevet af konsulent Inger Dalgaard, Dansk Landbrugsrådgivning, Dansk Kvæg.

Artiklen er en del af en serie på i alt fire artikler om håndte-

ring af kvæg, som bringes i månedsmagasinet KVÆG i efteråret 2007. Artiklerne er skrevet på grundlag af erfaringer indsamlet i projektet »Håndtering af store dyr«, som er gennemført af Branchearbejdsmiljørådet Jord til Bord.

Branchearbejdsmiljørådet Jord til Bord er sammensat af repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter og oprettet i henhold til Arbejdsmiljøloven. Rådet har blandt andet til opgave at informere og vejlede om arbejdsmiljøforhold.

Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg er et permanent udvalg oprettet under BAR Jord til Bord. Udvalget beskæftiger sig med arbejdsmiljø inden for brancherområderne landbrug, skovbrug, gartneri og anlægsgartneri. Udvalgets sammensætning, formål og opgaver fremgår af BAR Jord til Bords hjemmeside www.barjordtilbord.dk

Branchearbejdsmiljørådet
Jord til Bord

Flytning af dyr kan blive dyr

I en række situationer er der fare for personskade, men det kan forebygges med de rigtige forholdsregler

Det er altid forbundet med fare at flytte dyr. Situationen er uvant for dyrene, som derfor reagerer uforudsigeligt. Det fører let til farlige situationer og klem-/brudskader på de medarbejdere, der håndterer dyrene.

Og problemet er faktisk voksende i takt med danske kvægbesætningers tiltagende størrelse og automatisering. Begge dele betyder, at hver ko får stadigt færre minutters menneskelig kontakt pr. dag.

Samlet set bliver dyrene mindre tillidsfulde og mere stressede, når de skal flyttes (eller på anden måde håndteres) - til skade for deres egen velfærd, produktionsresultaterne og i værste fald de mennesker, der passer dem. Det kan blive dyrt, både økonomisk og menneskeligt.

Med koens øjne

Prøv at se en flytning med koens øjne: Du bliver indfanget, adskilt fra flokken og måske ført i grime (hvad du aldrig har prøvet før). De mennesker, der vil flytte dig, har du måske aldrig set før, og luften er fuld af høje, ukendte lyde. Og så er gulvet tilmed glat.

Alt i alt maksimal stress, der kan gøre selv den bedste ko nervøs - og dermed uberegnelig. Derfor er der god grund til at følge nogle enkle forholdsregler, der skaber sikre og trygge ram-

mer for mennesker og dyr:

Nogle enkle forholdsregler

- Undgå grime. Indret stalden med låger og drivgange, så dyrene i deres eget tempo og uden den uvante tvang af grimen kan flyttes rundt i stalden.

- Hav god plads i staldsystemet. Dyrene skal kunne flyttes i god tid og ikke i sidste øjeblik - for eksempel før en kælvning.

- Saml dyr, som skal forlade stalden, i en udleveringsboks. Så kan de flyttes i god tid, før vognmanden kommer, uden et stressende tidspres.

- Dæmp stemmen og behandl dyrene med tålmodighed.

- Vær altid to om en flytning, hvis noget skulle gå galt.

- Flyt dyrene flokvis for at opretholde den stabile rangorden.

- Etablér drivgange, både internt i stalden, imellem bygninger og ud til græsmark.

- Tæm kalvene gennem nogle få minutters daglig, positiv kontakt. Det gør sidenhen de voksne dyr omgængelige og lettere at håndtere.

- Vær venlig, konsekvent og forudsigelig. Tal til dyrene og berør dem - men på deres præmisser: De skal kunne se og snuse til dig, inden du håndterer dem.

Flytning af store dyr kan blive en dyr

Vidste du, at

- Løsgående dyr færdes i flok og bliver urolige, når mennesker blander sig?
- Kvæg kan huske ubehagelige oplevelser og for eksempel forbinde dyrlægens grønne kittel med en ubehagelig indsprøjtning?
- Dyr, som udsættes for slag eller spark, bliver nervøse og urolige, når mennesker nærmer sig - til skade for deres velfærd og produktivitet?

affære – både økonomisk og menneskeligt. Foto: Jens Tønnesen.

Det koster en arbejdsulykke

En typisk arbejdsulykke koster 31.500 kr. og en alvorlig 85.500 kr. Med 450 skadestuebehandlede ulykker i 2005, forårsaget af dyr, bliver det til mange penge.

Tallene dækker kun de synlige omkostninger. Undersøgelser viser, at skjulte omkostninger (produktions-tab og menneskelige omkostninger) typisk er større end de synlige.

Drivgange er en god løsning både internt i en stalde og – som her – mellem to stalde. Foto: Dansk Kvæg.

Det er her, de gode takter grundlægges: Tæm kalvene og få samarbejdsvillige køer! Foto: Dansk Kvæg.

Hvis ingen løber, gør kørerne det heller ikke

Hovedreglen for sikker flytning af dyr er folk nok til jobbet, mener himmerlandsk kvægavler

Menneskelig kontakt er alfa og omega for sikker flytning af kvæg.

Sådan lyder erfaringen hos mælkeproducent Rico Jensen og hans fodermester, Henrik Junker Pedersen på Baandruplund, en kvægbedrift på 275 køer, kvieopdræt og godt 200 hektar jord nær Ålestrup i Himmerland.

Her har Rico Jensen i sine 10 år som selvstændig landmand ikke været udsat for ulykker. Og det har meget at gøre med en bevidst tæt kontakt til SDM-besætningen.

»For eksempel flytter vi dyrene så meget som muligt. Det gør dem trygge ved os og processen. Nogle gange løber de nærmest ind i kreaturvognen, før vi overhovedet får sænket klappen,« fortæller Rico Jensen.

Han sørger i øvrigt altid for at have rigeligt med folk til en flytning.

»Hellere en mand ekstra på, så der er dækket af. For hvis der ikke er nogen, der løber, gør kørerne det heller ikke.«

Ét skud i bøssen

En anden gylden regel ved flytning af kvæg på Baandruplund er, at der kun er ét skud i bøssen. Løber dyrene imod »flyttefolkene«, smider de rebet og prøver ikke mere den dag.

»Så har vi altså ikke været folk nok, og flere forsøg skaber bare panik,« si-

ger Rico Jensen.

Hans holdning til rigelig bemanning hænger måske også sammen med, at han på det punkt er privilegeret: Ud over fodermester, markmand og to elever har han sine nærtboende forældre og deres medhjælp til rådighed, når der skal flyttes dyr.

Kvantitet gør det imidlertid ikke alene. Kvaliteten af kontakten menneske-dyr skal også være i orden, påpeger fodermester Henrik Junker Pedersen:

»Dyrene er som folkene: Er de rolige, smitter det af.«

Han tilføjer, at ingen ko får en grime på, hvis det kan undgås. Men nogle gange er det at foretrække.

»Til goldning får nok en ud af 100 grime på. Det er bedre end at jage med dem,« konstaterer fodermesteren.

Konen ikke nervøs

Han sammenfatter sin håndtering af kvæget i tre regler: Du må ikke være bange for dem, hav respekt for dem (de er stærkere end dig!) og udnyt deres nysgerrighed.

»Og så er godt management kun en del af forklaringen på god sikkerhed. Avl og indretning af stalden spiller også ind,« understreger Henrik Junker Pedersen og tilføjer, at Baandruplund altid har benyttet sig af rolige tyre med et lavt temperament.

2. Rico Jensen og Henrik Junker Pedersen ved et mandehul i gangen mellem dybstrøelsesboksen og enkeltboksene.

Staldanlægget har Rico Jensen selv tegnet, og det er udført, så logistikken er så logisk som muligt. Arkitekten fremhæver blandt andet, at malkningen kan begynde, mens kørerne ligger i sengebåsene.

»Den første time genner vi ikke. Og når kørerne er malket, sikrer en kodriver,

at kørerne kan komme tilbage i god ro og orden.«

Virkingen på dyrene registreres måske allerbedst gennem Rico Jensens kone, Dorthe. Hun ordner sengebåse om morgenen og har aldrig været stolt ved store dyr. Men her er hun ikke nervøs.

Da det var tæt på

Ulykker er ukendt på Baandruplund, men der har da været enkelte uheld, fortæller Rico Jensen.

»En af vores elever havde fået en kæleko, og da han så rejste, forlangte koen at blive kælet for af den næste elev. I sin iver for at blive nusset klemte den hende op mod væggen. Et halvt døgn efter hang koen på en krog!«

Tilsvarende konsekvent er Rico Jensen i forebyggelsen af ulykker. Alle medarbejdere kommer på førstehjælpkursus, og han selv og markmanden er samaritter. Endelig har han været til sikkerhedskursus sammen med eleverne og 15 andre landmænd på landbrugscentret i Hobro.

ud
ud
ud

1. Rico Jensen (tv.) og Henrik Junker Pedersen ved fanggitteret efter malkekarrusellen. Her bliver køerne automatisk fikseret ved foderbordet, og kun de, der ikke skal behandles, slippes fri. Herefter kan inseminør, dyrlæge og andre behandle dyrene. Rico Jensen har selv designet systemet.

Håndtering af kvæg

Artiklen er skrevet af konsulent Inger Dalgaard,

Dansk Landbrugsrådgivning, Dansk Kvæg.

Artiklen er en del af en serie på i alt fire artikler om håndtering af kvæg, som bringes i månedsmagasinet KVÆG i efteråret 2007. Dette er artikel nummer to. Artiklerne er skrevet på grundlag af erfaringer indsamlet i projektet »Håndtering af store dyr«, som er gennemført af Branchearbejdsmiljørådet Jord til Bord. Branchearbejdsmiljørådet Jord til Bord er sammensat af repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter og oprettet i henhold til Arbejdsmiljøloven. Rådet har blandt andet til opgave at informere og vejlede om arbejdsmiljøforhold. Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg er et permanent udvalg oprettet under BAR Jord til Bord. Udvalget beskæftiger sig med arbejdsmiljø inden for brancherområderne landbrug, skovbrug, gartneri og anlægsgartneri. Udvalgets sammensætning, formål og opgaver fremgår af BAR Jord til Bords hjemmeside www.barjordtilbord.dk

Vær forberedt på det værste

Ubehagelige eller bare uvante situationer for dyrene, når de behandles, kan føre til pludselige og farlige reaktioner. Husk derfor sikre arbejdsforhold, når du omgås dyr.

Almindelige behandlinger kan være ubehagelige, og nogle gange også smertefulde for dyrene. Derfor skal man regne med, at dyrene reagerer - dels på den uventede smerte og dels på forventningen om ubehag eller smerte.

Alene det, at de fleste typer behandlinger ikke finder sted dagligt, betyder, at man sætter dyret i en uvant situation, som i sig selv kan medføre en reaktion. Det er altid svært at forudsige, hvordan og hvor voldsomt det enkelte dyr reagerer på behandlingen - og frygten for den. Derfor gælder det om at være forberedt på det værste. Undgå personskaade ved at forebygge ulykken!

Mange behandlinger

På en almindelig malkekvægsbedrift gennemføres jævnligt en række forskellige behandlinger, fx øremærkning, afhorning, vejning, inseminering, fødsels-hjælp, malkning, klovbeskæring og dyrlægebehandling.

En hensigtsmæssig adfærd samt indretning af stalden og udformning af inventaret sikrer, at disse arbejdsopgaver kan gennemføres sikkert og uden unødigt stor arbejdsindsats.

Når man omgås dyr, er det især vigtigt at være opmærksom på:

- At der er sikre og trygge rammer for mennesker

Klovbeskæring og vejning er arbejdsopgaver, som kun udføres med mellemrum, og dyrene er uvante ved situationen. Derfor bliver de nemt nervøse og kan i panik skade personalet - for eksempel ved at klemme en hånd eller et ben. Foto: Jens Tønnesen.

- og dyr
- At dyr påvirkes af de forskellige handlinger og kan reagere overraskende
- At smittebeskyttelse hele tiden er i fokus

Adskil kun kortvarigt fra flokken

Dyr behandles i reglen enkeltvis. Det vil sige, at de skal skilles fra flokken og ofte fikseres, mens behandlingen gennemføres.

Da dyrene er vant til at være løsgående og i flok, er det en meget uvant og stressende situation. Hvis separationen tilmed foregår i et andet staldsystem, fx en gammel bindestald, forstærker de ukendte omgivelser dyrets stress. Derfor bør separation af enkelt dyr være kortvarig og i nærheden af andre dyr. Det vil gøre dem mindre nervøse.

Separationsområdet kan med fordel indrettes i et område af dyrenes normale hvileareal, som kortvarigt skilles fra - og gerne sammen med enkelte andre dyr fra flokken.

Indbygget sikkerhed

Flere af de almindelige behandlinger kan gennemføres meget sikkert og uden nævneværdige gener for dyr og mennesker, når blot stalden indrettes til formålet.

I »Indretning af stalde til kvæg - Danske anbefalinger« (4. udgave 2005«, udgivet af Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret) gives praktiske og konkrete råd om og krav til klovbeskæringsområdet, indretning af insemineringsboks, indretning af kælvningsboks etc. Her på siderne er givet et par eksempler.

Komfortabel vækst til flere køer

Staldinventar er ikke den største udgiftspost i nybyggeriet, men det er der kan spares mest i fremtiden.

Vælg De Boer Staldinventar, når du skal bygge: Vi indretter din stald med strategi. Du som landmand vil gerne have det bedste koncept og vi kan afstemme og indrette din stald 100% efter dit behov. Vi tager højde for dine arbejdsgange samt dine fremtidsplaner.

De Boer Staldinventar tilbyder:

- Unikke staldkoncepter til specifikke situationer
- Vi er opmærksomt på din og køernes behov
- En totalløsning til hele stalden
- Smarte løsninger til dagens arbejdsgang
- Et stort assortiment af produkter: fodring, liggekomfort, staldklima og staldhygiejne

Info:

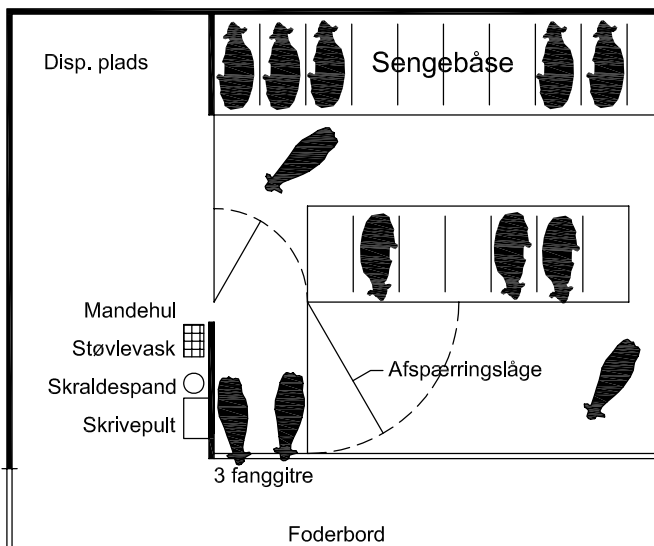
Royal De Boer
Tlf. 0031 58 2332000

Gerrit Kolk

Tlf. 21 69 92 72
gerrit.kolk@deboerstal.com

Figur 1

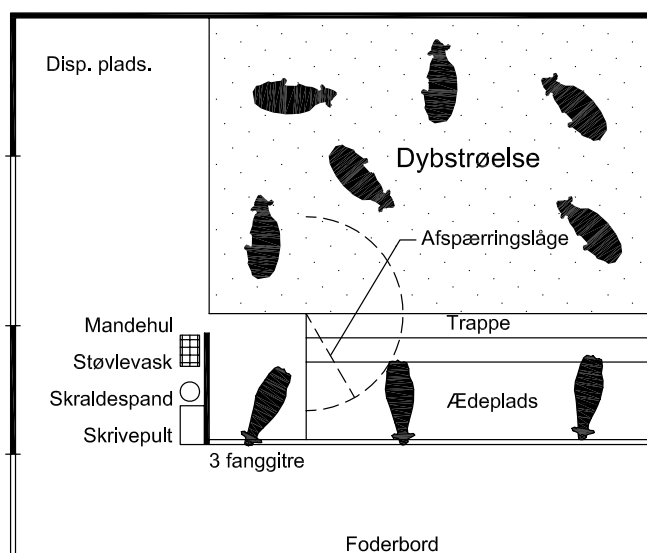
Insemineringsboks til sengebåsestald (Anonym, 2005).

Fakta

Insemineringsboks

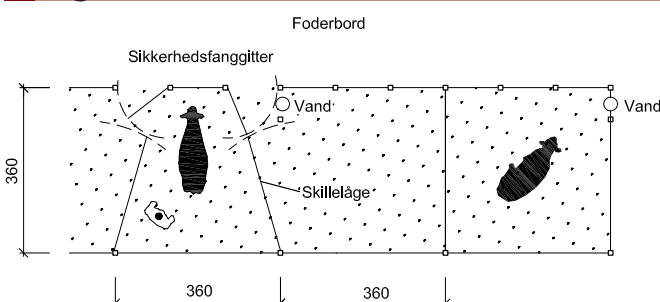
I insemineringsboksen skal koen eller kvien let kunne fikseres, fx i et fanggitter. Inseminatoren skal kunne stå i den rette arbejds højde, og nogle enkelte praktiske forhold skal være i orden: Skrivepult, skraldespand og støvlevask. Se eksempler i figur 1 og 2.

Figur 2

Insemineringsboks til fællesboks med kort ædeplads (Anonym, 2005).

Figur 3

Kælvningsboks til en ko. Fanggitter og ledelåger gør det let at fiksere en ko. Efter fiksering kan ledelågerne skubbes væk, hvorved der er fri adgang til assistance i forbindelse med kælvning.

Fakta

Kælvningsboks

Kælvningsboksen skal indrettes, så det er let at fiksere koen, hvis der bliver brug for fødselshjælp. Det kan for eksempel ske med et sikkerhedsfanggitter og nogle ledelåger, som det er vist på figur 3.

Rolige dyr er første skridt mod sikker behandling

Sikkerheden er ikke i top i den gamle stald. Men ejer og medarbejdere er bevidste om at udføre arbejdet så sikkert, som det er muligt efter forholdene. Og rolige, tillidsfulde køer bidrager til sikkerheden.

Af informationsmedarbejder
Kirsten Marstal, Dansk Kvæg

Hans Jakob Fenger er ikke i tvivl, når han skal sætte streg under det, som han betragter, som det vigtigste for sikkerheden i stalden:

»Fundamentet ligger i den daglige omgang med dyrene, så de er tillidsfulde og rolige,« lyder det klare svar.

I samme åndedrag understreger han dog, at ligesom man ikke altid kan være sikker på sine medtrafikanters adfærd, kan dyrene også overraske - og så er det selvfølgelig vigtigt at have nogle forholdsregler.

Hans Jakob Fenger har drevet Vejlskovgaard ved Odder siden 1973. Den består af 150 SDM-køer og 270 hektar jord. Han har tre medarbejdere, hvoraf én er elev. Inden for et år skal der bygges ny stald, og besætningen udvides til 350.

»Forholdene i den nuværende stald er bestemt ikke optimale set ud fra et sikkerhedsmæssigt synspunkt,« fortæller han.

»Det er meget svært at opgradere en gammel stald til at leve op til tidens sikkerhedskrav. Men vi er

Nysgerrige og tillidsfulde køer følger interesseret med i fotograferingen af Hans Jakob Fenger. Foto: Kirsten Marstal, Dansk Kvæg.

meget bevidste om problematikken og prøver at få det bedste ud af de forhold, vi har.«

Bruger aldrig grime til at drive

Besætningen er tilmeldt Ny Sundhedsrådgivning. I den forbindelse foretager de selv en del behandlinger.

»Vi har desværre ikke mulighed for at separere dyrene,« fortæller Hans Jakob Fenger.

Derfor behandles dyrene i fanggitter.

»Vi bruger aldrig grime til at få dem på plads. Ser koen først en grime, ved den, at der skal ske noget usædvanligt. Samtidigt øger det også risikoen for, at vi kan blive slæbt af

sted,« fortæller han.

Skal flere køer behandles, placeres de, så der er god plads til at komme imellem dem. Det er altid den erfarne fodermester, der står for behandlingen. Eleverne får også lejlighed til at prøve, men det er altid under hans opsyn.

Dyrene står altid fikseret så kort tid som muligt. Det kræver blandt andet en del koordinering i forhold til inseminøren. Derfor overvejer Hans Jakob Fenger da også at gå over til ejerinseminering.

Altid to om klovbeskæring

Tre gange årligt kommer klovbeskæreren på besøg. Han har selv beskæringsboks med - og en drivgang.

Det betyder, at køerne af sig selv går fra malkestalden og ind i beskæringsboksen. Dermed skal de ikke trækkes af sted men bevæger sig naturligt og i et område, de er vant til.

Den regelmæssige klovbeskæring minimerer antallet af egne klovbehandlinger.

»Vi behandler dog selv for eksempel såleknusninger en gang imellem,« fortæller Hans Jakob Fenger.

»Desværre har vi ikke en beskæringsboks, så det er da ikke ufarligt. Men vi er altid to om det.«

Vigtigt at læse dyrene

Generelt er Hans Jakob Fenger overbevist om, at en væsentlig del af sikker omgang med dyrene ligger gemt i, at have rolige, tillidsfulde dyr og i evnen til at kunne læse deres adfærd.

»Man skal hele tiden have sin opmærksomhed på dyret. Og er det uroligt, skal man handle efter det,« fortæller han.

»Det kan være svært for uerfarne medarbejdere. Derfor gør vi meget ud af at instruere vores elever i at læse dyrene og i at placere sig rigtigt,« lyder det fra Hans Jakob Fenger.

»Og så er det vigtigt at give dyrene nogle adfærdsmønstre, så de naturligt går derhen, hvor vi gerne vil have dem.«

Fagfolk skal inddrages i indretningen

Listen over ønsker, der øger sikkerheden i den kommende stald, er lang. Men Hans Jakob Fenger har sørget for, at han får sine ønsker opfyldt.

Derfor vil der i den nye stald blandt andet være skridsikre gummigulve på de gangarealer, hvor der er mest færdsel. Der vil være separationsafdeling med fanggitter, gummigulve og sænkede gulve, så dyret står lavere end normalt ved eksempelvis inseminering. Der vil være stor kælvningsboks med mulighed for fiksering af koen, og der vil være en fast klovbeskæringsboks.

I forbindelse med nyindretning af stalde - eller forbedring af eksisterende - understreger Hans Jakob

Fenger betydningen af, at man inddrager udefra kommende 'medarbejdere', som eksempelvis klovbeskæreren, inseminøren og dyrlægen, når der skal tænkes sikkerhed.

»For eksempel skal vi have inseminøren med ind i billedet, når vi indretter insemineringsområdet. Det er et samarbejde, som generelt er blevet bedre rundt omkring, men det skal fastholdes og udvikles,« mener han.

Hans Jakob Fenger glæder sig til at flytte ind i den nye stald, men understreger, at der aldrig er sket alvorlige uheld i den gamle.

»Vi er da blevet klemt og trådt på - men heldigvis aldrig så slemt, at det har betydet sygedage.«

! Fakta

Klovbeskæring

For at skabe et godt arbejdsmiljø under klovbeskæringen og en skånsom omgang med dyrene, er der følgende krav:

- Gode tilkørselsforhold til indgangen af stalden.
- Let adgang til stalden og uhindret adgang til areal, hvor beskæringen skal foregå (minimum 2,6 meter i højden og 1,6 meter i bredden og uden større niveauforskelle).
- Gode pladsforhold ved klovbeskæringsområdet.
- Let tilgængelige el-installationer med 380 volt og minimum 16 ampere og HFI-relæ.
- God belysning.
- Undlad klovbad umiddelbart før klovbeskæring.
- Ingen strøning eller gylleomrøring, mens der skal klovbeskæres.
- Mulighed for opdeling af dyr, der skal behandles, og dyr, der er blevet behandlet.
- Klovbeskæringsboksen skal kunne vaskes efter brug (spuleslange og vaskeplads).
- Håndvask og støvlevask i nærheden af beskæringsområdet.

Smedemesteren ApS

FJ 4WD FLEX kodriver
Vedligeholdelsesfri

Kodriverens unikke flex-konstruktion giver dig mulighed for at ændre hele kodriverens bredde, hvis opsamlingspladsen gøres breddere/smaller.

FJ Foderbordslåde
- enkelt eller dobbeltlåde

Kan tilpasses alle foderbordstyper og dimensioner. El-hydraulisk med 2-sidet betjening og med en hurtig åbningstid på kun 15 sek. pr. låde

FJ Vandingsmaskine

Produktion, salg og service af FJ vandingsmaskiner:
FJ 600, 800 & 1100
fra Ø110/400 mtr
→ Ø110/ 1100 mtr
(3 1/2" blød slange)
fra Ø125/400 mtr
→ Ø125/750 m²
(4" blød slange)

RM Vandingsmaskine

Salg og service af RM vandingsmaskiner:
fra Ø25/50 mtr
→ Ø50/170 mtr
(perfekt til have/park/golf/rideskole)
fra Ø50/170 mtr
→ Ø125/750 mtr

Gejs Vandingsmaskine

Salg og service af Gejs vandingsmaskiner
Altid mindst 20 brugte maskiner på lager

SMEDEMESTEREN ApS

v/Finn Jørgensen

Vandmosevej 6 - 7250 Hejnsvig - tlf. 75 33 52 70

Fax 7533 6270 - www.smedemesteren.dk

Håndtering af kvæg

Artiklen er skrevet af konsulent Inger Dalgaard, Dansk

Kvæg, og specialkonsulent Tormod Overby, Plan og Miljø.

Artiklen er en del af en serie på i alt fire artikler om håndtering af kvæg, som bringes i månedsmagasinet KVÆG i efteråret

2007. Dette er artikel nummer tre. Artiklerne er skrevet på grundlag af erfaringer indsamlet i projektet »Håndtering af store dyr«, som er gennemført af Branchearbejdsmiljørådet Jord til Bord.

Branchearbejdsmiljørådet Jord til Bord er sammensat af repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter og oprettet i henhold til Arbejdsmiljøloven. Rådet har blandt andet til opgave at informere og vejlede om arbejdsmiljøforhold.

Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg er et permanent udvalg oprettet under BAR Jord til Bord. Udvalget beskæftiger sig med arbejdsmiljø inden for brancherområderne landbrug, skovbrug, gartneri og anlægsgartneri. Udvalgets sammensætning, formål og opgaver fremgår af BAR Jord til Bords hjemmeside www.barjordtilbord.dk

Sikkerhed frem for hurtighed

Sikkert arbejdsmiljø er en ledelsesopgave. Og plejer er ikke sikkert nok. Arbejdsmiljøet skal sættes i system med klare aftaler og regler

Af konsulent Inger Dalgaard
Dansk Kvæg og
specialkonsulent
Tormod Overby Plan og Miljø

Når dagen starter, går vi ud og gør dagens arbejde, og vi gør 'som vi plejer'. De fleste tænker ikke meget over, hvordan de udfører det arbejde, som de gør hver dag og måske har gjort i årevis. Men 'plejer' er ikke sikkert nok. Derfor skal arbejdsmiljøledelsen sættes i system.

Lav klare aftaler

Arbejdsmiljøopgaverne er en væsentlig ledelsesopgave. Det er lederen, der skal udstikke retningslinjer for, hvilke sikkerhedsregler der skal overholdes ved de enkelte arbejdsopgaver.

Derfor skal enhver leder tydeligt oplyse, hvilke aftaler der gælder. Aftalerne og reglerne kan både være mundtlige og skriftlige, men de skal sikre, at det gode arbejdsmiljø fastholdes.

Der er helt sikkert mange ledere og medarbejdere, som synes, det er tidskrævende og besværligt at overholde bestemte procedurer og anvende sikkerhedsudstyr. Derfor er det også meget fristende at springe over. Her er det ledelsens pligt at sikre, at reglerne bliver overholdt. Arbejdet med arbejdsmiljøet vil aldrig fungere, hvis

ledelsen ikke viser reel vilje og giver opbakning til det. Det skal da også understreges, at det er arbejdsgiveren, der er ansvarlig for sikkerheden på bedriften og dermed også for, at de ansatte udfører arbejdet sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Arbejdskraft, der ikke er ansat i virksomheden, men arbejder på bedriften, skal også kende sikkerhedsaftalerne. Det gælder for eksempel inseminatoren og klovbeskæren.

Alle skal lave arbejdspladsvurdering

Alle landbrug med ansatte skal gennemføre en arbejdspladsvurdering (APV). APV'en skal indeholde de risikoområder, der findes i arbejdsmiljøet, og viser, at virksomheden opfylder reglerne. Arbejdstilsynet har lavet nogen skemaer, der kan bruges som udgangspunkt, når man udarbejder APV'en. De kan findes på Arbejdstilsynets hjemmeside www.at.dk under Information.

En vigtig del af APV'en er at få klarlagt, hvilke opgaver der har væsentlig betydning for arbejdsmiljøet. Derfor skal medarbejderne deltage aktivt i at finde, synliggøre og beslutte, hvor der kan opstå kritiske situationer. Der kan for eksempel være behov for aftaler i forbindelse med:

En forladt stige op ad en gylletank - livsfarligt for et barn? Hav altid fokus på sikkerheden - også i hverdagen.

- Orden og oprydning
- Flytning og behandling af dyr
- Betjening af maskiner
- Håndtering af kemiske produkter
- Brug af personlige værnemidler m.v.

Med APV-kortlægningen i hånden udarbejder ejer og eventuelle medarbejdere handlingsplaner, der løser problemer og forbedrer forholdene. Det skal også besluttes, hvordan man følger op og gennemfører kontrol, samt hvordan man

når de aftalte mål.

Det er vigtigt, at medarbejderne inddrages i arbejdet omkring sikkerheden. Det giver ejerskab og er afgørende for at skabe en god sikkerhedskultur. Har man en god sikkerhedskultur, er det også en selvfølge, at alle følger bedriftens sikkerhedsforskrifter. Sker det ikke, skal det have konsekvenser, fx i form af en advarsel.

Hvis man som ansat eller ejer ikke før har tænkt over sikkerheden ved de enkelte arbejdsopgaver, kan man sætte fokus på sikkerheden i dagligdagen ved at stille spørgsmålet: Hvordan løser jeg denne opgave sikkert? Det giver også anledning til at diskutere med de ansatte, hvordan man op-

når høj sikkerhed og høj effektivitet samtidig.

Sæt fokus på forebyggelse

For at skabe en god sikkerhedskultur er det vigtigt at fokusere på forebyggelse. Ud over at registrere anmeldeligt ulykker (dem der medfører sygefravær på én dag og derover) kan virksomheden også vælge at registrere plasterskader, tæt-på-hændelser og tid siden sidste ulykke. Fokus herpå og fokus på forebyggelse reducerer antallet af egentlige ulykker.

Vigtigt for forebyggelse er naturligvis også, at medarbejderne sikres de sikkerheds- og sundhedsmæssige færdigheder, der er nødvendige, for at de kan ud-

føre deres arbejde, fx certifikat til betjening af trucks eller kursus for at udføre svejsearbejde.

Tekniske foranstaltninger, der sikrer arbejdsmiljøet, skal vedligeholdes, så de fungerer efter hensigten. For eksempel nødstop ved fodringssystemet eller endestop ved udmugningsanlægget.

Brugsanvisninger og aftaler om betjening af maskiner og udstyr skal være let tilgængelige. Det vil sige, at de skal placeres på tavler eller i mapper - lige dér, hvor de skal bruges.

Følg op!

Når man indfører regler og aftaler, er det enhver ledelses opgave og ansvar at følge op på aftalerne. Det vil

typisk være én gang om året, hvor man gennemgår og evaluerer, om reglerne og aftalerne fungerer efter hensigten.

En sikker arbejdsplads er en forudsætning for et godt arbejdsmiljø. De ansattes viden om, at deres arbejdsgiver tænker på deres sikkerhed, viser, at arbejdsgiveren bekymrer sig om deres velbefindende. Og bevidstheden om, at nogen tænker på ens velbefindende, skaber et positivt og trykt arbejdsmiljø.

Mere lys i stalden med Arntjens ovenlysrygning

Arntjen gardinsystemer

Transport DK - NL - B

Spinder Staldinventar

6500 Vojens

Tlf. 74 87 16 32 · Fax 74 87 15 59

E-mail: hz-skibe@mail.tele.dk

VDV-Betonspalter

Sikkerhed er en holdning

zephchorrePå Klovborg er orden et væsentligt element i sikkerheden. Og ledelsen går forrest. For eksemplets magt er større end ord på papir, mener ejer Lars Pedersen

Af Kirsten Marstal
Dansk Kvæg

Springvandet risler i søen, og ikke et græsstrå vender forkert på plænerne langs indkørslen til bedriften Klovborg ved Brønderslev. Orden møder blikket, lige-gyldigt hvor man bevæger sig hen på ejendommen. Det er nemlig én af grundstenene i besætningsejer Lars Pedersens filosofi omkring et sikkert arbejdsmiljø. En anden grundsten er, at sikkerhed skal indarbejdes i de daglige rutiner.

Og med 950 køer i stalden og 13 ansatte er et sikkert arbejdsmiljø højt prioriteret på Klovborg, der tæller tre ejere. Men det er ikke skrevne regler og procedurer, der falder i øjnene, når man ser sig omkring.

Holdning og handling frem for skrevne regler

For Lars Pedersen er det vigtigste, at ledelsens holdning til sikkerhed er i orden. Han mener, det er alt afgørende, at lederen går forrest og viser det gode eksempel.

»Man kan godt skrive en masse fine ord ned på papiret, men hvis man ikke selv gør det, der står på papiret, så gør medarbejderne det med garanti heller ikke. For mig at se, handler det om at skabe en sikker

adfærd hos medarbejderne - i høj grad med eksemplets magt,« fortæller han.

Men at sikkerhedsreglerne ikke er skrevet ned på Klovborg, betyder bestemt ikke, at de ikke er der.

»Vi er meget bevidste om at udstråle en holdning til sikkerhed. Og når folk bliver ansat, viser vi fra starten, hvordan vi ønsker tingene gjort, og hvad vi ikke vil have,« fortæller Lars Pedersen. For eksempel er det en hel klar regel, at ingen kører ud med maskinel, der ikke er 100 procent i orden. Har man haft en spalte åben, lukker man efter sig med det samme. Halmballer stables omhyggeligt, så de ikke vælter osv.

»Og så skal man i princippet kunne bevæge sig rundt overalt - i sko - uden at de bliver beskidte,« fortæller Lars Pedersen med et glimt i øjet. For hvis tingene ligger og flyder, og der er beskidt, er han overbevist om, at folk bliver mere sløsedede og uopmærksomme.

I øvrigt har alle medarbejdere både ret og pligt til at fortælle, hvis noget ikke er i orden, så det kan blive rettet med det samme. Det er der mulighed for, når alle samles ved formiddagskaffen.

APV med friske øjne

I foråret fik Klovborg lavet en ny APV. Det sker ifølge Lars Pedersen altid med hjælp fra en konsulent. Han er overbevist om, at

Lars Pedersen viser, hvordan desinfektionsmidlerne til rensning af malkeanlægget er skærmet af.

det er vigtigt at få set på tingene med friske øjne.

»Der er ingen tvivl om, at konsulenten ser ting, som vi ikke ser, fordi vi går her hver dag,« fortæller han. Det var også tilfældet sidst, hvor konsulenten blandt andet satte fingeren på, at der manglede en synlig skriftlig brugsanvisning på anvendelsen af sprøjtemidler. Den sidder nu permanent i den traktor, der bruges til at sprøjte

med.

På en bedrift som Klovborg, hvor der er flere end 10 ansatte, er det lovpålagt, at have en sikkerhedsrepræsentant. Efter en fælles snak med konsulenten er det sikkerhedsrepræsentanten, der gennemgår bedriften med konsulenten, og det er de to, der lægger handlingsplan for, hvordan hvert punkt skal rettes. Og så bliver der sat navn på, hvem af medarbej-

Der hersker orden overalt på Klovborg. Hvis tingene ligger og flyder, bliver folk sløse og uopmærksomme, mener Lars Pedersen.

bejderne der er ansvarlig for at få rettet hvert enkelt punkt.

Generelt mener Lars Pedersen, at folk gør meget ud af sikkerheden i landbruget. »Der er så mange usikre faktorer, når man arbejder med landbrug. Et sikkert arbejdsmiljø er da en af dem, vi selv er herre over,« fortæller han.

Halmballerne er stablet omhyggeligt, så de ikke vælter ned i hovedet på nogen.

! Fakta

Klovborg

950 årskøer. Heraf
750 jersey og 200
SDM
900 hektar
13 ansatte
Tre medejere
Seks ejendomme

Håndtering af kvæg

Artiklen er skrevet af konsulent Inger Dalgaard, Dansk Kvæg. Artiklen er den sidste i en serie på i alt fire artikler om håndtering af kvæg, som bringes i fagmagasinet KVÆG i efteråret 2007. Dette er artikel nummer fire. Artiklerne er skrevet på grundlag af erfaringer indsamlet i projektet »Håndtering af store dyr«, som er gennemført af Branchearbejdsmiljørådet Jord til Bord. Branchearbejdsmiljørådet Jord til Bord er sammensat af repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter og oprettet i henhold til Arbejds miljøloven. Rådet har blandt andet til opgave at informere og vejlede om arbejdsmiljøforhold. Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg er et permanent udvalg oprettet under BAR Jord til Bord. Udvalget beskæftiger sig med arbejdsmiljø inden for brancheområderne landbrug, skovbrug, gartneri og anlægsgartneri. Udvalgets sammensætning, formål og opgaver fremgår af BAR Jord til Bords hjemmeside www.barjordtilbord.dk

Byg arbejdssikkerhed ind

Mange ulykker i stalden kan undgås, hvis man sørger for det rigtige inventar

Af konsulent Inger Dalgaard
Dansk Kvæg

Mange personskader forårsaget af store dyr kunne være undgået, hvis staldindretningen var optimal til formålet. I denne artikel vil jeg beskrive en række problemområder og give forslag til forbedringer.

En separationsafdeling er nødvendig for at arbejde sikkert, når køerne skal behandles. Et separationsafsnit skal planlægges og indrettes som en naturlig del af stalden. Desværre er separationsområdet mange steder utilstrækkeligt - specielt med hensyn til kapacitet og fikseringsmulighed af dyret. Mange steder har man slet ikke en separationsafdeling. I de tilfælde er man nødt til at behandle koen der, hvor det er muligt at fikse den - fx i malkestalden. Men her gør dårlige pladsforhold behandlingen vanskelig, og der er risiko for, at behandleren bliver klemt mellem ko og inventar. Samtidig risikerer man, at koen oplever malkeområdet som noget negativt og efterfølgende ikke går frivilligt ind.

En anden praksis er, at køerne bindes i sengebåse, når de skal behandles af dyrlæge eller inseminør. Også her er arbejdsforholdene ringe. For eksempel

er bagkanten på sengebåse 20-25 cm høj. Derfor står dyrlæge eller inseminør for lavt i forhold til dyret. Samtidigt har de øvrige køer fri adgang til området og kan dermed forstyrre og genere arbejdet samt gøre behandleren utryk. Hverken i malkestalden eller sengebåse er der plads til at medbringe nødvendigt udstyr.

Malkeinventaret kan give skader

Set fra malkegraven er der meget inventar mellem ko og malke. Inventaret skal sikre, at koen står rigtigt på malkepladsen samt beskytte malderen, fx mod spark. Men inventaret udgør også en risiko for, at malderen får en hånd eller en arm i klemme mellem koen og inventaret, ligesom slanger let kan sidde i vejen for udsyn og forberedelse. Det kan betyde, at malderen må stå i en anspændt og samtidig lidt tilbagelænet stilling, mens han malke. Det giver en helt forkert arbejdsstilling med belastning af ryggen til følge.

Mange indvendige karruseller giver ikke malderen mulighed for at forlade karrusellen under malkningen, fordi der ikke er lavet hverken tunnel under eller gangbro over karrusellen. Malderen skal således igenem en koplads i karrusellen, når det er nødvendigt at hente de sidste køer til malkning.

Når malkestalden skal vaskes efter malkning, er

Krav til indretning af separationsafdeling

- Let at fange og fikse alle dyr i afsnittet samtidigt - fx i et fanggitter
- Plads til fiksering af alle dyr i afsnittet samtidigt
- Hensigtsmæssige arbejdsstillinger for dyrlæge og inseminør (undgå niveauforskelle og små passager)
- Let udgang for personer - fx mandehul eller énhåndsbetjent låge
- Plads til diverse udstyr i umiddelbar nærhed af separationsboksen, samt skrivepult, skraldespand, hånd- og støvlevask

en stor vandslange meget velegnet. Desværre ligger slangen ofte og flyder på gulvet mellem malkningerne og udgør dér en risiko for, at malderen snubler over den. Vandslanger skal altid ruller op, så de ikke ligger i vejen.

Undgå glatte gangarealer

Gangarealer i kvægstalde er som regel lidt fugtige og kan også være glatte. Derfor er der risiko for fald- og klemskader, når personalet færdes på køernes gangarealer, fx i forbindelse med reparationsarbejde, eller

i stalden

når en ko skal indfanges. Skader ved indfangning kan reduceres ved at indrette afspærrede drivgange med skridsikkert underlag, så dyrene kan flyttes roligt og sikkert.

Indfangning og flytning af dyr er ensbetydende med at åbne og lukke mange låger. Alle låger er tunge, og mange er vanskelige at åbne og lukke. Håndtering af disse låger belaster arme og skuldre meget, og samtidig er der risiko for at få fingrene i klemme. Derfor er det godt givet ud at bruge lidt tid på at vedligeholde lågerne.

Husk flugtveje - også i boksene

Personer, der færdes blandt dyrene, skal altid have mulighed for hurtig flugt, hvis det skulle blive nødvendigt.

Mandehuller er efterhånden udbredt i mange kvægstalde. De findes dog primært mellem dyrenes opholdsområder og foderbordet, men er desværre ofte glemt i separations-, kælvnings- og sygebokse.

Lovpligtigt sikkerhedsudstyr

Helt almindeligt sikkerhedsudstyr, som sikkerhedsfodtøj, høreværn, støvmaske og øjenskyllflaske, skal findes på alle bedrifter. For eksempel er det vigtigt at instruere personalet i korrekt anvendelse af sikkerhedsudstyr, fx brug af høreværn og støvmaske, når der køres

med en strø- eller skrabemaskine med pilot.

Teknikken skal være godkendt*

Ved køb af udstyr og inventar til stalden skal du være opmærksom på arbejdsmiljøforhold, som fx sikkerhed, ergonomi og støj. Derfor er det vigtigt at vide, at det mekaniske udstyr, du køber, er praktisk og sikkert at bruge.

Skærme og andet sikkerhedsudstyr kan være uheldigt udformet, så det er besværligt at arbejde med, eller går i stykker ved almindelig brug. Vurder derfor, om sikkerhedsforanstaltningerne kan holde og fungere til dit brug på din bedrift.

Selv om fejl og mangler er forhandlerens ansvar, er det alligevel ofte uklart, hvem der skal betale for udbedring. Derfor skal du, inden du køber et teknisk hjælpemiddel, forlange, at leverandøren mindst udbedrer de sikkerhedsmæssige mangler, som du finder på det mekaniske udstyr, fx utilstrækkelige nødstop og mangelfulde afskærmninger på foderblandevognen.

Læs også »Vær forberedt på det værste« i fagmagasinet Kvæg nr. 10-2007, om kælvnings-, inseminerings- og kløvbeskæringsfaciliteter.

Læs mere www.stojilandbruget.dk

Dobbelt drivgang.

Vægt indbygget i kødkvægsstald. Dyrene kan drives igennem fra boks til boks.

Et mandehul giver let og hurtig adgang for personalet mellem køerne og foderbordet. Der er vandslange med pistol til støvlevask i røret. Rene støvler mindsker risikoen for at glide på gulvet og dermed pådrage sig skader.

De byggede deres drømmestald

Gode arbejdsforhold på alle planer - også i forhold til sikkerhed - er bygget ind i Lars og Dorthe Kristensens splinternye stald

Af Kirsten Marstal, Dansk Kvæg

»Vores inseminør er blevet meget glad for at komme her. Men vi er også gået fra det værste til det bedste,« smiler gårdejer Dorthe Kristensen. Med det værste refererer hun til den gamle bindestald, som hun og ægtefællen Lars overtog efter hendes forældre. Det bedste er den nye, toptunede løsdriftsstald til 250 køer, der nu er i fuld drift - godt et år efter overtagelsen.

Og stalden er da også bygget efter alle kunstens regler - både hvad angår lette arbejdsgange, smitteforebyggelse og sikkerhed.

Før de overtog gården, havde både Dorthe og Lars arbejdet i flere løsdriftsstalde. Derfor havde de masser af erfaring og hovederne fulde af gode idéer, da de skulle i gang med den nye stald. Og deres idéer kombineret med rådgiverens erfaring har givet dem en stald med optimale forhold.

»Vi ville have en stald, hvor det var nemt at håndtere dyrene, og hvor vi kunne køre med minimal mængde arbejdskraft uden at gå på kompromis med sikkerheden,« fortæller Lars Kristensen. De to driver gården i fællesskab og har ansat én medhjælper.

Dorthe og Lars i den nye stald. Fodergangen er en meter bredere end normalt, så man kan gå sikkert og tørskoet gennem stalden - selvom der er foderrobot.

Separationsafdelingen er uundværlig

En separationsafdeling var efter Lars og Dorthes mening helt obligatorisk i den nye stald. Om morgenen tjekkes det på computeren, hvilke dyr der skal kigges på, og en Smartgate sørger for, at de sorteres fra og lukkes ind i separationsafdelingen efter besøg i en af de fire malkebotter. Afdelingen har gummi på gulvet, og der er både godt lys og god plads. Låger placeret lige over for hinanden gør det nemt at lukke dyrene fra separationsafdelingen og tilbage i stalden.

»Vi kunne ikke undvære

den afdeling,« fortæller Dorthe. Blandt andet har vi dyrlæge til sundhedsrådgivningsbesøg én gang ugentligt og inseminør hver dag. Separationsafdelingen er både utroligt tidsbesparende og gør det nemt at arbejde med dyrene,« fortæller hun.

Urolige kælvekøer skal i fanggitter

Kælvningsafdelingen består af ni enkeltbokse og én stor boks. I alle boksene er det muligt at fiksere koen i fanggitter. En gitterlåge, som er nem at åbne, gør det let at komme ud af boksen i en fart.

Og hvis en ko i kælvningsboksen er lidt hidsig,

er det en helt fast regel, at den skal i fanggitter, for nogen går ind til den. Det er især Dorthe, der er meget opmærksom på den regel, efter at hun få dage før deres bryllup blev løbet ned af en kvie i en kælvningsboks og måtte sys med adskillige sting i hovedbunden.

Skridsikre gulve

Sikre arbejdsforhold inkluderer også skridsikre gulve. Både for dyr og mennesker. Derfor er gulvet omkring malkebotten og i tankrummet forsynet med skridsikker epoxy. Fodergangen er gjort en meter bredere end normalt, så man kan gå sikkert og tørskoet ned gennem stalden, selvom der er foderrobot. For køerne er der gummibelægning ved foderbordet og riller i betonen. Gangarealet fra stalden ud til kalvehytterne udenfor er både plant og bredt, så det er nemt at køre ud med mælk til kalvene.

Flugtveje er også vigtige for sikkerheden. Dem har Dorthe og Lars blandt andet placeret i separationsafdelingen, i ungdyrstalden, i hver ende af foderbordet og i hver ende af malkebotterne.

Alt i alt er Lars og Dorthe meget tilfredse med deres nye stald og glade for, at den er færdig - næsten. »Vi mangler lige at tapetsere staldkontoret,« smiler Dorthe.